

Monika Mechlińska-Pauli*

Model kształcenia na odległość na przykładzie doświadczeń wybranych polskich i zagranicznych uczelni wyższych

Pojęcie kształcenia na odległość oraz kształcenia zdalnego i jego zastosowanie w edukacji formalnej na poziomie wyższym

E-learning (ang. *electronic learning*) w języku polskim jest określany wieloma terminami, z których najbardziej popularne to: e-nauczanie, nauka lub kształcenie na odległość, edukacja zdalna, nauczanie elektroniczne, w zależności od stopnia wykorzystania technik informacyjnych. Terminy te ukazują stopniowe odchodzenie od kształcenia tradycyjnego, niewykorzystującego technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Swoista ewolucja w nauce na odległość i powszechne zainteresowanie, które budzi różnorodność zastosowań tej formy edukacji, powodują powstawanie szeregu nowych terminów, które nierzadko obejmują te same zjawiska. W literaturze przedmiotu, głównie angielskojęzycznej, pojawiają się nowe terminy odwołujące się do uczenia się i do nauczania. Do najważniejszych należą *online learning* ('nauka online, za pośrednictwem sieci'), *computer-based learning* ('nauka za pomocą komputera'), *blended learning* ('nauka metodami łączonymi'), *distributed learning* ('nauczanie rozproszone'), *computer mediated learning* ('nauka za pośrednictwem komputera') czy *computer mediated communication* ('komunikacja za pośrednictwem komputera')¹.

Aby korzystać z e-learningu, konieczne są systemy zarządzania kursami (ang. CMS – *Course Management Systems*), systemy zarządzania uczeniem się (ang. LMS – *Learning Management Systems*) oraz wirtualne środowiska uczenia się (ang. VLE – *Virtual Learning Environments*). Systemy te umożliwiają studentom i nauczycielom korzystanie za pośrednictwem serwera z wielu narzędzi, służących

* Mgr Monika Mechlińska-Pauli, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, ul. Biskupia 24 b, 80-875 Gdańsk, e-mail: monikamechlińska@gmail.com.

¹ Por. A. Clarke, *E-learning nauka na odległość*. Tł. M. Klebanowski. Warszawa 2007, s. 11–12.

między innymi do publikowania materiałów dydaktycznych, z narzędzi komunikacji oraz aplikacji zaprojektowanych do wysyłania prac domowych czy wykorzystywania quizów interaktywnych, by sprawdzić postępy w nauce.

Istnieje szereg systemów CMS/LMS/VLE. Część uczelni, także polskich, korzysta z systemu Moodle. Ten system działa na zasadzie projektu OpenSource² i powstał jako efekt współpracy osób i instytucji, które nie czerpią z niego korzyści finansowych. Projekt Moodle rozwija się bardzo dynamicznie, ponieważ korzystający z niego administratorzy czy nauczyciele mogą wpływać na jego kształt i każda kolejna wersja programu jest doskonalsza od poprzedniej.

Nauczanie zdalne (e-learning) nabiera nowego znaczenia w świetle fenomenu sieci Web 2.0. Termin dotyczy serwisów internetowych powstałych po 2001 roku, w których działaniu podstawową rolę odgrywa treść generowana przez użytkowników danego serwisu. Nie jest to nowa, ulepszona wersja WWW ani sam Internet. Web 2.0 odnosi się do innego sposobu korzystania z zasobów sieci dzięki zmianie formy interakcji pomiędzy właścicielem serwisu a jego użytkownikami. Ta zmiana pozwala im na aktywne modyfikowanie i samodzielne tworzenie treści stron przez dodawanie, na przykład, zdjęć i filmów³. Poniższa definicja Web 2.0 jest dostępna właśnie dzięki tej technologii. Przykładem wykorzystania owej technologii jest Wikipedia. Cytując Tima O'Reilly'ego, twórcę terminu, **Web 2.0 „jest rewolucją biznesową w świecie komputerowym, spowodowaną ruchem w stronę Internetu jako platformy, oraz próbą zrozumienia reguł zwycięstwa na tej platformie. Główną zasadą jest: Twórz aplikacje, które lepiej okiełznają Sieć, by więcej ludzi ich używało”**⁴.

Cechą charakterystyczną Web 2.0 jest tworzenie społeczności, której członkowie dynamicznie wchodzi w interakcję z innymi członkami danej społeczności. Interakcja ta przejawia się między innymi w możliwości budowania sieci kontaktów (czyli tworzenia listy znajomych, z którymi można się komunikować bezpośrednio), zapraszania znajomych, wysyłania prywatnych wiadomości między użytkownikami, a także w sprawniejszym przepływie informacji i wiedzy, który odbywa się najczęściej bezpośrednio za pomocą forów i grup dyskusyjnych. Społeczności internetowe pozwalają na wymianę doświadczeń, informacji czy zainteresowań. Umożliwiają skuteczne osiągnięcie celów rozrywkowych i zawodowych⁵.

² Najważniejszą cechą oprogramowania OpenSource (czyli 'wolne źródło') jest jego bezpłatność oraz możliwość wprowadzenia dowolnych modyfikacji. Do innych programów podobnego typu należy na przykład system operacyjny Linux, edytor tekstu OpenOffice czy przeglądarka internetowa Mozilla.

³ Jednym z najbardziej znanych przykładów Web 2.0 jest www.youtube.com lub polski serwis www.naszaklasa.pl. Serwisy Web 2.0 umownie nazywa się „dynamicznymi” – dla odróżnienia od „stacyjnych” serwisów tradycyjnych, które nie umożliwiają interakcji.

⁴ Wikipedia, http://pl.wikipedia.org/wiki/Web_2.0 ; <http://oreilly.com/>

⁵ Por. zasady e-learningu odwołujące się do Web 2.0 – M. Kerres, *Microlearning as a challenge for instructional design*. [W:] *Didactics of Microlearning*. Red. T. Hug, M. Lindner. Münster 2006.

Bardzo ciekawym przykładem wykorzystania technologii ICT i stopniowego odchodzenia od tradycyjnych form wymiany wiedzy jest zorganizowanie wirtualnej konferencji, takiej jak konferencja SLanguages 2008. To drugie już takie coroczne wydarzenie, gromadzące badaczy oraz osoby uczące języków obcych w Second Life⁶. W czasie dwudziestoczworgodzinnej konferencji prelegenci będą omawiali kwestie uczenia się języków obcych i kultury w trójwymiarowym wirtualnym świecie. Jedynym warunkiem uczestniczenia w konferencji jest posiadanie własnego awatara w Second Life. Udział w konferencji jest darmowy, może w niej uczestniczyć każdy zainteresowany – w zaciszu własnego domu, korzystając z komputera podłączonego do sieci.

Kolejnym przykładem przenikania nowych technologii do edukacji jest nauczanie komplementarne (ang. *blended learning*). Termin odnosi się do kształcenia łączącego dwie lub więcej strategii, na przykład nauczania bezpośredniego (tradycyjnego, określanego angielskim terminem *face-to-face*, czyli F2F) oraz nauczania na odległość. Taka forma kształcenia – ze względu na jej elastyczność – od dawna stosowana jest w firmach. Pracownik może uczestniczyć w kursie zaprojektowanym i zastosowanym przez firmę, ucząc się we własnym tempie, nie rezygnując jednak z wykonywania pracy w pełnym wymiarze godzin. Nauczanie komplementarne stosowane jest w sytuacji, w której metody e-learningu są niewystarczające w osiągnięciu celu edukacyjnego⁷. Bardzo często ta forma nauczania stosowana jest w ramach kursów języków obcych, także prowadzonych na poziomie akademickim.

Przykład Open University w nauczaniu na odległość i w kształceniu komplementarnym

Formy kształcenia na odległość i kształcenia komplementarnego zostały już docenione przez kraje Dalekiego Wschodu, Europy Zachodniej, Australię, USA i Kanadę. Doświadczenia uniwersytetów tych krajów wskazują, że zastosowanie nowoczesnych technologii w komunikacji interpersonalnej znacznie przyspiesza, udoskonala proces nauczania–uczenia się, a także powoduje wzrost jego skuteczności.

Celem wprowadzenia kształcenia na odległość w wiodących ośrodkach akademickich było stworzenie możliwości zdobycia wykształcenia niezależnie od pochodzenia studentów, ich wieku, płci, środowiska społeczno-ekonomicznego, poglądów i okoliczności rodzinnych czy stanu zdrowia, które to czynniki mogą utrudniać lub uniemożliwiać dalszą edukację. Jednym z najprężniejszych ośrodków, który już od prawie czterdziestu lat prowadzi kursy na odległość, jest brytyjski Open University w Londynie (OU). Dane statystyczne na stronie OU są

⁶ <http://secondlife.com/>; <http://www.slanguages.net/pl/index.php>

⁷ http://pl.wikipedia.org/wiki/Blended_learning; P. Sharma, B. Barrett, *Blended Learning*. [b.m.] 2007.

imponujące i świadczą o popularności uczelni nie tylko na terenie Wlk. Brytanii, ale także za granicą. Każdego tygodnia 25 000 studentów sprawdza wyniki testów online, rocznie jest otwieranych ponad 2,5 mln stron The Open Library (zasobów biblioteki), 110 000 studentów korzysta z 16 tys. konferencji organizowanych przez uniwersytet i samych studentów⁸. W latach siedemdziesiątych i na początku lat osiemdziesiątych uniwersytet prowadził kursy w formule kształcenia na odległość z wykorzystaniem kaset magnetofonowych, a w okresie późniejszym kaset wideo. Równolegle studenci mogli oglądać programy edukacyjne BBC. Od lat osiemdziesiątych wprowadzano stopniowo komputeryzację i w ostatnich latach kształcenie odbywa się z użyciem systemów e-learningowych. Co ciekawe, OU szczyli się czwartym miejscem wśród brytyjskich uczelni pod względem poziomu kształcenia i ustępuje jedynie Cambridge, Loughborough (college sportowy), York i The London School of Economics.

OU prowadzi około trzystu punktów konsultacyjnych na terenie Wlk. Brytanii, ma własne zasoby biblioteczne i stowarzyszenie studentów, co tworzy efektywną sieć pomocy w nauce. Niektóre z kursów obejmują szkołę letnią lub zajęcia podczas roku akademickiego. Studenci OU oprócz podręczników korzystają – w zależności od kursu i własnych preferencji – z następujących materiałów: kaset magnetofonowych i wideo lub DVD, programów telewizyjnych, CD-romów i programów komputerowych, stron internetowych czy zestawów domowych. Niepełnosprawni mają możliwość zamówienia alternatywnych materiałów przygotowanych specjalnie dla nich i korzystają ze specjalnych stron, na przykład dla niedowidzących.

W Polsce w latach siedemdziesiątych maturzyści i studenci pierwszego roku kierunków politechnicznych mogli korzystać z kursów przygotowujących transmitowanych w ramach programów edukacyjnych w telewizji polskiej. Każdy program obejmował pełen wykład, prowadzony przez profesora, skierowany do słuchaczy studiów politechnicznych. Niestety, ta inicjatywa edukacyjna nie rozwinęła się w podobny sposób jak jej opisany tu brytyjski odpowiednik.

Doświadczenia polskich uczelni we wprowadzaniu kształcenia na odległość

Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych

W ramach kursów językowych realizowanych przez Polsko-Japońską Wyższą Szkołę Technik Komputerowych wykorzystywana jest technologia ICT. Języki obce są grupą przedmiotów specyficznych, jeżeli chodzi o dobór treści i sposoby kształcenia. Nauka języków obcych nie opiera się w tak dużej mierze jak nauczanie innych przedmiotów na przekazywaniu wiedzy (w formie wykładu), lecz koncentruje się na wypracowaniu u osób uczących się skutecznych umiejętności

⁸ <http://www.open.ac.uk/about/ou/p3.shtml>

i strategii komunikacyjnych. Zwłaszcza język angielski jest przedmiotem, który charakteryzuje się obszerną metodologią kształcenia i był jedną z dziedzin eksperymentujących z nowoczesnymi technologiami.

W praktyce nadal jest małe zainteresowanie systematycznym korzystaniem z nowoczesnych technologii w nauczaniu języków obcych, którego dydaktyka w zakresie nauczania komplementarnego pozostaje w sferze nieustającego eksperymentu.

Do typowych barier wyliczanych przez Małgorzatę Rzeźnik⁹ w odniesieniu do nauczania języków opartego na technologiach informacyjnych należą wysokie koszty zakupu sprzętu i oprogramowania dobrej pracowni multimedialnej, niezbędnej do realizowania kształcenia, brak kontaktu studentów kolegów nauczycielskich i filologii z problematyką i narzędziami technologii informatycznych, co przekłada się na brak specjalistów z dziedziny e-learningu, czy koszty gotowych programów edukacyjnych dostępnych na polskim rynku. Nauczyciele języków obcych stoją przed koniecznością zastosowania własnych rozwiązań w prowadzeniu kursu e-learningowego z języka angielskiego dla studentów. Oznacza to wprawdzie możliwość wprowadzenia autorskich rozwiązań, ale wiąże się z ogromnym nakładem czasu poświęconego na przygotowanie kursu medialnego, nieporównywalnie wyższym niż w przypadku kursów tradycyjnych. Studenci biorący udział w kursach językowych Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych najchętniej korzystali z *chat roomów* edukacyjnych, które – w przeciwieństwie do innych narzędzi – zapewniały komunikację synchroniczną, przejawiali natomiast niechęć do forów dyskusyjnych.

Doświadczenia Ośrodka Kształcenia na Odległość Politechniki Warszawskiej

Innym znanym polskim projektem edukacji zdalnej jest model SPRINT Politechniki Warszawskiej organizujący studia przez Internet. Opracowany model wykorzystano następnie w projekcie „Zaoczne Studia Inżynierskie na Odległość”, uznając je za pierwszy etap, z możliwością uruchomienia studiów magisterskich, a rekrutacja odbyła się w latach 2001/2002. Uruchomiono czteroletnie studia inżynierskie na kierunkach informatyka (Wydział Elektryczny), elektronika i telekomunikacja (Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych) oraz automatyka i robotyka (Wydział Mechatroniki) oraz dwuletnie studia magisterskie na kierunku informatyka (Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych).

W ramach projektu oferowano także roczne studia podyplomowe „Informatyka i techniki Internetu”. Studia obejmowały cztery semestry, podczas których bezpośredni kontakt między studentami i wykładowcami był rzadki. Tradycyjne zajęcia odbywały się podczas tygodniowych zjazdów laboratoryjnych i pro-

⁹ M. Rzeźnik, *Język angielski na studiach internetowych Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych*. [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź 2005, s. 183–190.

jektowych, a studenci mieli osobisty kontakt z wykładowcami jedynie w trakcie spotkań konsultacyjnych. Także egzaminy odbywały się w trakcie zjazdów na uczelni¹⁰.

Za sprawą dużego zainteresowania tym projektem w latach 2002/2003 powołano Wirtualną Politechnikę, która została utworzona na mocy porozumienia podpisanego przez rektorów siedmiu uczelni technicznych. Jednym z jej celów miało być udostępnienie banku przedmiotów oferowanych przez Internet studentom wszystkich uczelni partnerskich, a następnie prowadzenie studiów z wykorzystaniem wspólnych materiałów dydaktycznych. Z projektu mieli korzystać studenci siedmiu uczelni: Politechniki Warszawskiej, Politechniki Białostockiej, Politechniki Gdańskiej, Politechniki Poznańskiej, Politechniki Wrocławskiej, Politechniki Krakowskiej oraz Akademii Górniczo-Hutniczej.

Polski Uniwersytet Wirtualny

Polski Uniwersytet Wirtualny (PUW) jest wspólnym projektem Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Pierwsze studia w formule on-line zostały uruchomione przez Wyższą Szkołę Humanistyczno-Ekonomiczną w Łodzi w październiku 2002 na kierunkach zarządzanie i marketing, informatyka, a rok później na politologii oraz pielęgniarstwie. Według danych PUW w roku 2007 na platformie Uczelni studiowało około 1,5 tys. studentów, z czego około 1/5 stanowią studenci z zagranicy. Już ponad 4500 osób wzięło udział w co najmniej jednym kursie online, obecnie uczelnia oferuje zaś około trzystu kursów.

Zajęcia odbywają się za pośrednictwem Internetu. Każdy ze studentów otrzymuje dostęp do platformy zdalnego nauczania i za jej pośrednictwem do wszelkich materiałów oferowanych przez uczelnię. W czasie każdego z dwóch semestrów rocznie studenci mają zjazdy konsultacyjne. Egzaminy przeprowadzane są w siedzibie uczelni w czasie sesji organizowanej pod koniec semestru. Studenci przygotowują pracę dyplomową i przystępują do egzaminu dyplomowego oraz do obrony pracy w tradycyjny sposób.

Uczelnia ściśle określa harmonogram pracy semestralnej, dzieląc prace na moduły zakończone testami. Na ocenę z kursu składają się zadania indywidualne, testy do modułów, aktywność studentów na forum oraz ocena końcowego zadania-projektu obejmującego cały kurs. Studia na odległość na platformie Polskiego Uniwersytetu Wirtualnego są obecnie największym akademickim projektem e-learningowym w Polsce¹¹.

¹⁰ J. Barczyk, B. Galwas, *Doświadczenia Ośrodka OKNO Politechniki Warszawskiej w rozwoju modelu i narzędzi edukacji na odległość*. [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź 2005, s. 213–222.

¹¹ <http://www.puw.pl/>

Trudności, wątpliwości i kontrowersje dotyczące modelu edukacji zdalnej

Jest powtarzanych bardzo wiele wątpliwości i mitów na temat e-learningu. Grupa entuzjastów wprowadzających e-nauczanie podkreśla przede wszystkim możliwości stwarzane przez zdalne nauczanie, polegające w głównej mierze na nieograniczonym dostępie do wiedzy za pośrednictwem sieci, praktycznie przez całą dobę każdego dnia. Dzięki platformom osoby, które w normalnym trybie albo nie podjęłyby studiów, albo opuszczałyby zajęcia, mogą kontynuować naukę. Krytycy tej formy kształcenia formułują zarzuty dotyczące celowości wprowadzania nauczania zdalnego czy komplementarnego w szkołach wyższych. Po pierwsze nasuwa się pytanie, czy e-learning (a także b-learning) nie jest jedynie przemijającą modą w edukacji i czy faktycznie można studiować przez Internet. Pojawiają się wątpliwości dotyczące możliwości utrzymania kontaktu mistrz–uczeń. W formule nauczania zdalnego, w przeciwieństwie do nauki w tradycyjny sposób, student nie będzie mógł nawiązać i utrzymać osobistego kontaktu z prowadzącym zajęcia, skoro nie uczestniczy osobiście w wykładach czy ćwiczeniach. Pojawiają się głosy, że wprowadzenie do systemu edukacji wyższej e-learningu grozi zaburzeniem kontaktów interpersonalnych między studentami, tak ważnych dla budowania środowiska akademickiego uczelni. Odpowiadając na te zarzuty, warto spojrzeć na doświadczenia uczelni polskich i zagranicznych, które wskazują, że wprowadzenie technologii informacyjnej zmienia kontakty, ale ich nie pogarsza. Dla wielu studentów Internet jest narzędziem wykorzystywanym w pracy, do którego przyzwyczaili się już przed podjęciem studiów, i możliwość kontaktu na forum czy wysłania maila jest dla nich oczywistym sposobem zdobywania wiedzy, nie tylko z zakresu studiów. Co więcej, o wiele łatwiej jest nawiązać kontakt z profesorem za pośrednictwem platformy niż osobiście podczas wykładu prowadzonego dla dziesiątek studentów.

Wprowadzenie nauczania na odległość i kształcenia komplementarnego nie oznacza również, że każdy może uczyć się, kiedy chce, i na swój sposób. Oczywiście, każdy uczący może realizować moduły w wybranym przez siebie czasie. Podobnie jak w tradycyjnych kursach, zajęcia online zaprojektowane są według ściśle określonego harmonogramu, zakładając, na przykład, tydzień lub dwa na zakończenie nauki jakiejś części materiału. Określenie terminów zakończenia pracy nad projektem, przygotowania badania czy napisania kolokwium wymusza na studentach systematyczność nauki nierzadko skuteczniejszą niż w ramach kursów tradycyjnych. Realizując kolejne moduły, na przykład na platformie Moodle, student wykonuje cykl ćwiczeń czy różnorodnych quizów, które kończą dane zagadnienie i które ma obowiązek zaliczyć przed określonym z góry terminem. Jednocześnie warto dodać, że prowadzący kurs ma możliwość monitorowania aktywności osób zapisanych na kurs pod względem czasu logowania, aktywności w ramach forum czy poprawności odpowiedzi.

Same materiały umieszczone w Internecie nie spowodują także, że studenci będą opuszczali zajęcia w formule b-learningu, ponieważ materiały pozbawione komentarza pozwolą im co prawda zapoznać się z treścią wykładu, nie pozwolą im jednak na ich analizę, syntezę czy ewaluację. Wielu nauczycieli akademickich umieszcza na przykład prezentacje multimedialne na swoich stronach lub stronach uczelni przed wykładem, co pozwala studentom na wstępne zapoznanie się z tematyką omawianych zagadnień i w ten sposób wręcz zachęca do zadawania pytań po wykładzie.

Kolejna trudność i jednocześnie zarzut dotyczący do e-learningu to potencjalne niebezpieczeństwo złamania praw autorskich nauczycieli publikujących swoje materiały w Internecie. Taka możliwość oczywiście istnieje, podobnie jak ma się to w wypadku materiałów powielanych w ramach studiów tradycyjnych, jednak dostęp do kursów odbywających się na platformie zdalnego nauczania jest otwarty tylko dla określonych studentów, którzy każdorazowo wpisują swoje imię i nazwisko i logują się po użyciu hasła podanego przez prowadzącego. Większość materiałów jest ponadto dostępnych tylko online lub w formacie uniemożliwiającym kopiowanie czy wprowadzenie zmian.

Istnieją coraz częstsze inicjatywy udostępniania przez znane uniwersytety swoich materiałów dydaktycznych bezpłatnie¹². Dyskusja na temat zasadności publikowania materiałów dydaktycznych w Internecie przez znane uczelnie odbyła się między innymi na łamach „The Wall Street Journal”, który opublikował artykuł omawiający tę tendencję. Podobne głosy pojawiają się w innych serwisach, między innymi w blogu InfoWorld¹³. Autorzy tekstów zwracają uwagę na fakt, że bezpłatne udostępnianie tych treści nie stanowi zagrożenia dla uczelni. Kolejnym bardzo ważnym aspektem studiowania na uczelni są kontakty nawiązywane podczas studiów¹⁴.

Korzystanie z platform zdalnego nauczania nie oznacza konieczności ukończenia studiów informatycznych. Prowadzący musi nabyć umiejętności na poziomie średnim, pozwalających mu na dobranie i powiązanie odpowiednich treści, zakładanie nowych wątków na forum czy wprowadzanie nowych informacji na platformę. Nauczyciel akademicki może skorzystać z pomocy specjalistów zaj-

¹² Amerykańskie uniwersytety, między innymi MIT, Berkeley, Yale, Bryn Mawr, publikują zawartość swoich kursów, prezentacji, wideoklipów z nagranyimi wykładami profesorów, a także próbne testy, czyniąc je dostępnymi nie tylko dla swoich studentów, lecz również dla każdego zainteresowanego. Strony tych uniwersytetów według danych cytowanych w artykule odwiedzane są przez setki tysięcy unikalnych użytkowników, z których ponad jedna trzecia deklaruje zainteresowanie studiami na danej uczelni. „Edukacja za darmo w stylu MIT” przyczynia się do reklamy samej uczelni. Władze tych uczelni jednocześnie podkreślają, że studiowanie to przecież nie samo przyswajanie wiedzy, ale także zdobywanie umiejętności wyższego rzędu.

¹³ http://online.wsj.com/article/SB117150338599609332.html?mod=todays_us_personal_journal

¹⁴ Por. artykuł Stephena Downesa, *Online Offerings From Major Institutions Are Not Created Equal*, <http://www.elearnmag.org/subpage.cfm?section=opinion&article=82-1>

mujących się e-learningiem (na niektórych uczelniach zostały powołane jednostki zajmujące się wprowadzaniem rozwiązań informatycznych), grafików czy informatyków.

Perspektywy powszechnego wdrożenia e-nauczania w polskim szkolnictwie wyższym

Jak wskazują doświadczenia wielu uczelni, nauczanie na odległość nie wyklucza korzystania z technik uczenia tradycyjnego, oba te paradygmaty kształcenia mogą się wzajemnie uzupełniać. Zgodnie z opiniami fachowców kształcenie na odległość w najbliższych latach stanie się dominującą formą kształcenia.

W Polsce oferta studiów przez Internet pojawiła się parę lat temu, nadal jednak budzi wiele kontrowersji wśród samych wykładowców i władz uczelni.

Aby efektywnie wdrożyć e-nauczanie, trzeba spełniać kilka warunków. Przede wszystkim musi istnieć możliwość stałej aktualizacji danych i dostępu do informacji i instrukcji. Nie wystarczy wysłanie za pośrednictwem poczty na przykład kasety lub nawet DVD, aby mówić o e-nauczaniu. Uczestnicy kursów korzystają z komputera (lub podobnego urządzenia), używając standardowych technologii internetowych, a sam kurs wykorzystuje metody wykraczające poza tradycyjny model kształcenia¹⁵.

Kurs e-learningowy musi być konkurencyjny w stosunku do tradycyjnego kursu. Część nauczycieli akademickich, przyzwyczajonych do tradycyjnego nauczania, w podobny sposób pisze kursy e-learningowe. Zazwyczaj okazują się one gorsze niż te na CD-romach przygotowane przez firmy komercyjne. Studentom jest łatwiej słuchać wykładu niż czytać źle przygotowane kursy, które nie wykorzystują potencjału e-nauczania.

W szerszym prowadzeniu studiów przez Internet w Polsce przeszkadzają normy prawne, nieprzewidujące e-edukacji. Z kolei dosłowna interpretacja rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu dotyczącego warunków prowadzenia studiów oraz minimum programowych w zasadzie wyklucza prowadzenie zajęć w formie e-kursów. Uczelnie przyjmują rozwiązania polegające na przypisaniu kursom statusu zajęć w trybie zaocznym lub statusu eksternistycznego.

Minimum programowe określa kompetencje studenta i liczbę godzin, nie mówi nic na temat możliwości suplementacji zajęć szkoleniem e-learningowym.

Ponadto jedynie 1/3 domostw w Polsce ma komputer, a analfabetyzm komputerowy jest niestety powszechny wśród nauczycieli akademickich. W przeciwieństwie na przykład do Open University w Polsce biblioteki cyfrowe są na etapie organizacji.

¹⁵ W. Zieliński, *Co hamuje rozwój e-nauczania w Polsce?* [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź 2005, s. 65–74.

Założone w 2006 roku Stowarzyszenie E-learningu Akademickiego (SEA)¹⁶ do celów statutowych zalicza między innymi:

- przyczynianie się do podnoszenia poziomu edukacji polskiego społeczeństwa i rozwoju idei społeczeństwa informacyjnego;
- promowanie i rozwijanie e-learningu w środowisku akademickim, administracji publicznej i gospodarce;
- promowanie wysokich jakościowo standardów edukacji z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- przyczynianie się do wirtualizacji procesów dydaktycznych i organizacyjnych w szkolnictwie wyższym;
- wspieranie współpracy naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej jednostek prowadzących kształcenie przez internet;
- inspirowanie i umacnianie związków nauki z praktyką gospodarczą.

Swoje cele Stowarzyszenie będzie realizowało poprzez:

- opracowywanie wzorcowych programów kształcenia z wykorzystaniem nowoczesnych technologii teleinformatycznych;
- opracowywanie modeli wdrożeń e-learningu w szkolnictwie wyższym;
- opracowywanie standardów kształcenia przez internet oraz prowadzenie postępowań akredytacyjnych i certyfikacyjnych;
- promocję dobrych praktyk w zakresie tworzenia treści dydaktycznych i prowadzenie zajęć e-learningowych;
- tworzenie platformy współpracy praktyków e-learningu;
- organizowanie konferencji oraz seminariów naukowych;
- prowadzenie działalności popularyzatorskiej, informacyjnej i wydawniczej;
- monitoring i opiniowanie ofert naukowo-dydaktycznych w zakresie e-learningu;
- organizowanie i finansowanie konkursów na prace naukowe z zakresu e-learningu;
- organizowanie wymiany naukowo-dydaktycznej pomiędzy ośrodkami prowadzącymi kształcenie przez internet;
- organizowanie i wspieranie krajowych oraz międzynarodowych projektów badawczych z zakresu e-learningu;
- prowadzenie list rankingowych w zakresie e-learningu;
- współpracę z instytucjami państwowymi, organizacjami pozarządowymi i innymi działającymi w zakresie objętym celami Stowarzyszenia oraz współpracę krajową i zagraniczną z instytucjami oraz innymi osobami fizycznymi wykazującymi zainteresowanie celami Stowarzyszenia.

E-nauczanie jest sposobem na utrzymanie wysokiej jakości kształcenia formalnego na poziomie wyższym przy wzrastającej liczbie studentów oraz przy niewspółmiernie szybkim wzroście liczby nauczycieli akademickich oraz roz-

¹⁶ <http://edukacja-online.pl/2006/10/stowarzyszenie-e-learningu-akademickiego/>

woju infrastruktury uczelni. E-nauczanie będzie także jedną z głównych form kształcenia przez całe życie oraz docierania z ofertą studiów do środowisk, które z różnych powodów w ograniczonym stopniu mają dostęp do studiów wyższych. Ponadto e-nauczanie pomaga w zdobywaniu kompetencji niezbędnych we współczesnym świecie, jakimi są: umiejętność współpracy, znajdowania i selekcjonowania informacji, sprawne posługiwanie się technologiami informacyjnymi. O roli e-nauczania świadczy fakt, że zostało ono uznane przez Komisję Europejską za jeden ze sposobów realizacji strategii lizbońskiej, to jest uczynienia z gospodarki europejskiej „najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej opartej na wiedzy gospodarki na świecie”. Skutkuje to finansowaniem przez Unię europejską projektów poświęconych e-nauczaniu.

Bibliografia

- Barczyk J., Galwas B., *Doświadczenia Ośrodka OKNO Politechniki Warszawskiej w rozwoju modelu i narzędzi edukacji na odległość*. [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna 2005.
- Clarke A., *E-learning nauka na odległość*. Tł. M. Klebanowski. Warszawa: Wydawnictwo Komunikacji i Łączności 2007.
- Dawidziak R., *E-learning – nowa koncepcja świadczenia usług edukacyjnych szkół wyższych?* [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna 2005.
- Kerres M., *Microlearning as a challenge for instructional design*. [W:] *Didactics of Microlearning*. Red. T. Hug, M. Lindner. Münster: Waxman 2006.
- Parker N., *The quality dilemma in online education*. [W:] *Theory and Practice of Online Learning*. Red: T. Anderson T., Elloumi F. Athabasca University, cde.athabascau.ca/online_book
- Rzeźnik M., *Język angielski na studiach internetowych Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych*. [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna 2005.
- Sharma P., Barrett B., *Blended Learning*. [b.m.]: Macmillan Publishers Limited 2007
- Zieliński W., *Co hamuje rozwój e-nauczania w Polsce?* [W:] *Akademia On-Line*. Red. J. Mischke. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna 2005.

Netografia

- <http://secondlife.com/>
<http://www.slanguages.net/pl/index.php>
http://pl.wikipedia.org/wiki/Web_2.0
<http://oreilly.com/>
<http://www.open.ac.uk/about/ou/p3.shtml>
http://pl.wikipedia.org/wiki/Blended_learning
<http://www.elearnmag.org/subpage.cfm?section=opinion&article=82-1>
<http://edukacja-online.pl/2006/10/stowarzyszenie-e-learningu-akademickiego/>

Summary

Models of e-learning on the example of selected Polish and foreign universities

The paper discusses the concept of e-learning and its applicability in formal education at the tertiary level on the example of selected universities from Poland and abroad.

The author contrasts e-learning with other models, concentrating on the rapidly changing technology as its benefits for education. As more and more people are computer literate and employ IT in their daily activity, education cannot ignore the e-learning potential.

The author confronts the positive experience of Polish and foreign university with numerous controversies concerning e-learning e.g. copyright protection. She discusses the possibility of full application of e-learning on Polish universities and analyses the efforts that have been made up to date.